

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та природокористування

Навчально-науковий інститут права
Кафедра відновного правосуддя та приватної детективної діяльності

07-04-67М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять
та самостійної роботи

з освітньої компоненти

«Юридична клінічна освіта»

для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
галузі знань 08 – Право, спеціальності 081 – Право денної та заочної форми
навчання

Рекомендовано науково-методичною радою з якості
навчально-наукового інституту права
Протокол № 3 від «28» жовтня 2022 р.

Рівне – 2022

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з освітньої компоненти «Юридична клінічна освіта» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня галузі знань 08 - Право, спеціальності 081 - Право денної та заочної форми навчання [Електронне видання] / Рогозіннікова К. С. – Рівне : НУВГП, 2022. – 23 с.

Укладач: Рогозіннікова К. С., к.ю.н., асистент кафедри відновного правосуддя та приватної детективної діяльності.

Відповідальний за випуск: Гришко В. І., к.пед.н., доцент, завідувач кафедри відновного правосуддя та приватної детективної діяльності.

Керівник освітньої програми

Міщук І. В.

ЗМІСТ

Передмова	3
1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЇЇ СТРУКТУРА	3
1.1. Опис освітньої компоненти.....	3
1.2. Тематика практичних занять.....	6
1.3. Контрольні заходи та засоби діагностики.....	6
1.4. Критерії та шкала оцінювання	6
2. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	8
3. САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ	16
4. ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ	17
5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	19

Передмова

Шановні студенти!

Освітня компонента “Юридична клінічна освіта” є важливою для покращення фахової підготовки дослідника та практика-юриста та сприятиме формуванню індивідуальної освітньої траєкторії здобувача третього освітньо-наукового рівня. Навчальна дисципліна “Юридична клінічна освіта” передбачає окрім опанування загальними поняттями про правову природу діяльності юридичних клінік, також набуття навичок і вміння на практиці застосовувати чинні норми і вимоги законодавства щодо конкретної життєвої ситуації. Курс сприяє розвитку навичок спілкування, аналізу інформації, методам психології, що необхідні в повсякденній роботі юриста - професіонала.

Пропоновані методичні вказівки допоможуть зорієнтуватись при підготовці до практичних занять, організувати самостійну роботу.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЇЇ СТРУКТУРА

1.1. Опис освітньої компоненти

Метою освітньої компоненти “Юридична клінічна освіта” є формування у здобувачів системи знань і навичок у сфері правозастосування, спрямованих на заповнення прогалини, що виникає між отриманими теоретичними знаннями та практикою їх застосування. “Юридична клінічна освіта”, яка передбачає окрім опанування загальними поняттями про правову природу діяльності юридичних клінік, також набуття навичок і вміння на практиці застосовувати чинні норми і вимоги законодавства щодо конкретної життєвої ситуації. Курс сприяє розвитку навичок спілкування, аналізу інформації, методам психології, що необхідні в повсякденній роботі юриста - професіонала.

Завдання освітньої компоненти:

1. Розширення та вдосконалення форм та методів навчання студентів ННІП НУВГП за рахунок поєднання теоретичного знання студентів з практичною діяльністю юриста.
2. Набуття та виховання у студентів професійно важливих рис характеру необхідних для практичної діяльності юриста (навчитись своєчасно оцінити складність та важливість ситуації; психологічна оцінка людини, яка звертається до клініки за консультацією; навчитись грамотно, лаконічно та професійно висловлюватися; налагоджувати психологічний контакт з клієнтом).
3. Практична праця з юридичними документами, нормативною базою та літературою (прийняття заяв та повідомлень, складання різних юридичних документів, робота з кодексами, законами, актами, тощо).
5. Можливість для студента визначити свою направленість праці у майбутньому як юриста (з однієї сторони за посадою - адвокат, прокурор, працівник органів внутрішніх справ тощо; з другої сторони за галуззю права - цивільне право та процес, кримінальне право та процес тощо).
6. Набуття студентами вміння планувати та оцінювати професійну діяльність, визначення форми і часу отримання інформації від клієнта та надання своїх рекомендацій, обробка інформації, складання відповідних документів, тощо).
7. Допомога у вирішенні соціальних проблем суспільства шляхом надання безкоштовної юридичної консультації соціально незахищеним верствам населення України.
8. Надання змоги студентам працювати як самостійно так і в колективі.

Компетентності:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі правничої діяльності.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК5. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК6. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК8. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК9. Здатність працювати в команді.

ЗК10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК12. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.

ЗК16. Здатність до ініціативності, генерування нових ідей, адаптації та дій у нових ситуаціях.

ЗК17. Здатність володіти навичками публічних виступів, ведення переговорів, професійної та наукової дискусії, підготовка та демонстрація результатів дослідження.

ЗК18. Здатність мобілізувати ресурси, організувати та планувати власну діяльність.

ЗК19. Вміння працювати з даними, володіти інформаційною грамотністю, комунікацією та взаємодією у цифровому суспільстві.

Фахові компетентності спеціальності (ФК)

СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.

СК3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

СК4. Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини.

СК5. Здатність застосовувати норми та інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права.

СК6. Здатність здійснювати порівняльний аналіз окремих правових інститутів права Європейського Союзу та Ради Європи і правової системи України.

СК7. Здатність застосовувати норми та інститути права, щонайменше з таких галузей, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, трудове право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.

СК9. Здатність використовувати бази даних органів юстиції та технології необхідні під час здійснення юридичної діяльності.

СК10. Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

СК11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

СК12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.

СК13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.

СК14. Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

СК15. Здатність до самостійної підготовки проєктів актів правозастосування.

СК16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення

СК17. Здатність аналізувати правові процеси і явища в історичному контексті.

СК18. Здатність до складання процесуальних документів.

СК19. Здатність до адаптації у професійному середовищі, вміння вирішувати складні професійні задачі, застосовуючи сучасні інформаційні технології.

СК20. Здатність до орієнтації у правових природоохоронних напрямках.

Програмні результати навчання (ПРН). Результати навчання (РН)

РН2. Знати та розуміти міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини.

РН3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

РН 4. Знати та розуміти основи права Європейського Союзу.

РН5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.

РН6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.

РН8. Застосовувати інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права.

РН9. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.

РН12. Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.

РН14. Використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для правничої діяльності.

РН15. Вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.

РН16. Використовувати комп'ютерні програмами, необхідні у правничій діяльності.

РН17. Працювати в команді, забезпечуючи виконання завдань команди.

РН21. Готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях.

РН22. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

РН23. Застосовувати у професійній діяльності нормативно-правову базу захисту навколишнього середовища, особистості, зокрема прав особи на працю.

1.2. Тематика практичних занять

№	Назва теми	К-сть годин лекції	К-сть годин практичні
МОДУЛЬ № 1 ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА			
1.	Поняття та загальні засади діяльності юридичної клініки.	2	2
2.	Юридичні клініки в сучасній системі підготовки юристів в Україні.	2	2
3.	Діловодство та документування у юридичній клініці.	2	2
4.	Професійна етика у діяльності юридичних клінік.	2	2
5.	Право на безоплатну правову допомогу в системі основних прав людини.	2	2
МОДУЛЬ № 2 ОСОБЛИВА ЧАСТИНА			
6.	Методи та інструменти надання правничої допомоги.	4	4
7.	Представництво прав та інтересів клієнта.	4	2
8.	Надання правової допомоги юридичними клініками у різних категоріях справ.	2	2
Всього годин		20	22

1.3. Контрольні заходи та засоби діагностики

Поточний контроль знань здобувачів освіти з освітньої компоненти проводиться у формах:

- усного опитування на практичних заняттях;
- аналіз та складання процесуальних документів;
- оцінки самостійно опрацьованого матеріалу;
- оцінки за написання есе, наукових статей, тез наукових доповідей, презентацій та участь в обговоренні проблемних питань;
- оцінка виконання індивідуального науково-дослідного завдання.

1.4. Критерії та шкала оцінювання

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності здобувача вищої освіти при оцінюванні результатів поточного контролю з освітньої компоненти “Юридична клінічна освіта” є:

- повнота і вчасність виконання всіх видів навчальної роботи, передбачених силябусом освітньої компоненти;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом освітньої компоненти, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;
- вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв’язку і розвитку;

- характер відповідей на поставленні питання (чіткість, логічність, лаконічність, послідовність тощо);
- вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних занять;
- вміння аналізувати достовірність одержаних результатів.

Оцінювання результатів поточного контролю проводиться у розрахунку від 0 до 100 балів.

Основними методами оцінювання є:

- аналіз усних відповідей;
- виконання практичних завдань;
- аналіз та складання правових документів;
- написання есе, наукових статей, тез наукових доповідей.

Оцінювання виконання завдань здійснюється за такими критеріями (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленими до цілого числа):

0% - завдання не виконано;

40% - завдання виконано частково, висновки не аргументовані і не конкретні, звіт підготовлено недбало;

60% - завдання виконано повністю, висновки містять окремі недоліки, судження здобувача освіти не достатньо аргументовані, звіт підготовлено з незначним відхиленням від вимог;

80% - завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки несистемного характеру ;

100% - завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Національна шкала оцінювання

Кількість набраних балів студентом	Оцінка за національною шкалою
90-100 балів	Зараховано
82-89 балів	
74-81 балів	
64-73 балів	
60-63 балів	
35-59 балів	Не зараховано з можливістю повторного складання
1-34 балів	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням курсу

2. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

МОДУЛЬ I ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

ТЕМА № 1. ПОНЯТТЯ ТА ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІКИ

ПЛАН ЗАНЯТТЯ:

1. Історія становлення та розвитку юридичних клінік у світі та в Україні.
2. Мета, завдання та загальні засади діяльності юридичної клініки.
3. Види юридичних клінік.
4. Нормативно-правове забезпечення організації та діяльності юридичних клінік в Україні.

Контрольні запитання до теми :

1. Історія становлення та розвитку юридичних клінік в Україні.
2. Зарубіжний досвід розвитку юридичних клінік.
3. Поняття та принципи діяльності юридичної клініки.
4. Мета та основні завдання діяльності юридичної клініки.
5. Види юридичних клінік.
6. Правове регулювання організації та діяльності юридичних клінік в Україні.

Практичні завдання:

Завдання № 1

Скласти 2 таблиці на вибір:

1. Історія становлення юридичного клінічного руху в Україні.
2. Завдання діяльності юридичної клініки.
3. Функції юридичної клініки.
4. Принципи діяльності юридичної клініки.
5. Найбільш успішні юридичні клініки сучасної України.

Завдання № 2

Аналіз Конституції України як основного закону.

Завдання № 3

Розв'язати задачі:

1. Громадянин Т. був затриманий працівниками обласного відділу МВС України під час мирної акції протесту проти хаотичної забудови Києва 23 червня 2013 року. 27 червня того ж року без пояснення причини затримання його відпустили. Того ж дня громадянин Т. направив до Конституційного суду конституційне подання про неконституційність дій органів МВС України. *Дати юридичний аналіз викладеним фактам. Обґрунтувати дії органів МВС та громадянина Т. Як вирішити це питання?*
2. Громадянка України вийшла заміж за громадянина Великобританії. Протягом двох років вони проживають на території України. У них народилася дитина. *За яких умов дитина має право набуття громадянства України? Яким законом слід керуватися при визначенні громадянства дитини? Який орган буде вирішувати питання про громадянство дитини?*

3. Громадянин США українського походження К. звернувся до комісії з питань громадянства при Президенті України з проханням прийняти його до громадянства України. *За яких умов громадянину США може бути надано громадянство України? Який порядок вирішення цього питання?*
4. Особа без громадянства П, знаходячись на території України 5 років, порушила клопотання про набуття громадянства України. Разом з нею проживає її дитина 14 років, також особа без громадянства. *Як вирішити зазначену справу? Як вирішується питання про громадянство дитини?*
5. Президент відповідно до закону прийняв рішення про введення воєнного стану в країні. Верховна Рада визнала це рішення незаконним та розпочала процедуру усунення Президента з поста в порядку імпичменту. *Чи правомірними є дії Президента та Верховної Ради? За яких умов Верховна Рада може ініціювати імпичмент Президента? Яка процедура проведення імпичменту Президента?*

ТЕМА № 2. ЮРИДИЧНІ КЛІНІКИ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ЮРИСТІВ В УКРАЇНІ.

ПЛАН ЗАНЯТТЯ:

1. Правовий статус юридичних клінік в Україні.
2. Роль юридичної клініки у формуванні правової культури студентів-правників.
3. Теоретичні засади та роль юридичної клінічної освіти у професійній підготовці юристів в Україні.
4. Юридична клініка Навчально-наукового інституту права Національного університету водного господарства та природокористування.

Контрольні запитання до теми:

1. Правовий статус юридичних клінік в Україні.
2. Поняття правової культури студентів-правників.
3. Яку роль, на вашу думку, відіграє юридична клініка у становленні правової культури майбутніх юристів.
4. Поняття юридичної клінічної освіти.
5. Юридична клініка як інструментом набуття практичних навичок студентами-правовиками.
6. Поняття, мета та завдання юридичної клініки ННІП НУВГП.
7. Структура та принципи юридичної клініки ННІП НУВГП.
8. У чому полягають права та обов'язки консультантів юридичної клініки ННІП НУВГП.
9. Вимоги до організації роботи юридичної клініки ННІП НУВГП.

Практичні завдання:

Завдання № 1

Скласти схеми:

1. Структурні елементи системи правового виховання студентів-правників юридичної клініки.

2. Організаційна система юридичної клініки ННП НУВГП.

Завдання № 2

Написати декілька речень як відповідь на запитання: “Яке місце юридичних клінік у системі захисту прав людини?”

Завдання № 3

Розглянути поняття основних методів правового виховання: переконання, заохочення, примус, приклад, вправи, змагання, спостереження.

ТЕМА № 3. ДІЛОВОДСТВО ТА ДОКУМЕНТУВАННЯ У ЮРИДИЧНІЙ КЛІНІЦІ

ПЛАН ЗАНЯТТЯ:

1. Загальні положення спеціального юридичного діловодства юридичної клініки.
2. Організаційно-нормативна документація.
3. Документування надання правової допомоги.

Контрольні запитання до теми:

1. Поняття, завдання діловодства юридичної клініки та вимоги до нього.
2. Охарактеризувати види документів юридичної клініки.
3. Складові частини діловодства юридичної клініки.
4. Організаційно-нормативна документація юридичної клініки.
5. Як здійснюється документування надання правової допомоги.

Практичні завдання:

Завдання № 1

Скласти схеми на тему:

1. “Державні стандарти оформлення документів”.
2. “Проходження справи в юридичній клініці”.

Завдання № 2

Заповнити таблицю:

Види документів у юридичній клініці

№	Види	Характеристика
1.	Установчі документи	
2.	Організаційні документи	
3.	Документи щодо надання консультацій	
4.	Робочі документи, що виникають у процесі вирішення справи	

ТЕМА № 4. ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА У ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК

ПЛАН ЗАНЯТТЯ:

1. Поняття професійної етики як самостійної галузі етичної науки.
2. Сутність юридичної етики. Особливості професії юриста.
3. Професійна етика юриста-консультанта юридичної клініки.
4. Професійна етика адвокатської діяльності.

Контрольні запитання до теми:

1. Поняття та предмет професійної етики.
2. Поняття професіоналізму та його основні прояви.
3. Структура та особливості професійної юридичної діяльності.
4. Структура та основні завдання професійної етики юриста.
5. Охарактеризуйте принципи за якими діє юридична клініка.
6. Поняття та принципи адвокатської діяльності.

Практичні завдання:

Завдання № 1

Скласти таблицю:

Складові юридичної етики

№	Види юридичної етики	Характеристика
1.	Слідча юридична етика	
2.	Судова юридична етика	
3.	Прокурорська юридична етика	
4.	Адвокатська юридична етика	
5.	Нотаріальна юридична етика	
6.	Консультативна юридична етика	

Завдання № 2

~ Аналіз Правил адвокатської етики (зі змінами, затвердженими з'їздом адвокатів України від 15 лютого 2019 року).

Завдання № 3

Розглянути поняття та скласти порівняльну характеристику: моралі, професійної моралі та професійної моралі юриста.

ТЕМА № 5. ПРАВО НА БЕЗОПЛАТНУ ПРАВОВУ ДОПОМОГУ В СИСТЕМІ ОСНОВНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

ПЛАН ЗАНЯТТЯ:

1. Поняття та сутність безоплатної правової допомоги.
2. Надання безоплатної первинної правової допомоги: поняття, види, суб'єкти та порядок розгляду звернень.
3. Надання безоплатної вторинної правової допомоги: поняття, види, суб'єкти та порядок розгляду звернень.
4. Міжнародний досвід надання безоплатної правової допомоги.

Контрольні запитання до теми:

1. Поняття та сутність безоплатної правової допомоги.
2. Поняття, види правових послуг та суб'єкти безоплатної первинної правової допомоги.
3. Порядок розгляду звернень про надання безоплатної первинної правової допомоги.
4. Організація особистого прийому осіб для надання безоплатної первинної правової допомоги.
5. Надання безоплатної первинної правової допомоги спеціалізованими установами, іншими суб'єктами.
6. Поняття, види правових послуг та суб'єкти безоплатної вторинної правової допомоги.
7. Центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги та їхні повноваження.
8. Порядок подання та розгляд звернень про надання безоплатної вторинної правової допомоги.
9. Підстави для відмови в наданні безоплатної вторинної правової допомоги.
10. Міжнародний досвід надання безоплатної правової допомоги.

Практичні завдання:

Завдання № 1

Скласти схеми:

- Види безоплатної правової допомоги.
- Види безоплатної первинної правової допомоги.
- Види безоплатної вторинної правової допомоги.

Завдання № 2

~ Аналіз Закону України “Про безоплатну правову допомогу”, редакція від 20.05.2022 року, підстава - 2238-IX.

Завдання № 3

Підготувати доповідь на тему : “Регіональний центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги у Рівненській області”.

МОДУЛЬ № 2 ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

ТЕМА № 6. МЕТОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ НАДАННЯ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ

ПЛАН ЗАНЯТТЯ:

1. Інтерв'ювання як форма спілкування юриста з клієнтом.

2. Консультування клієнта.
3. Складання правових висновків і проектів процесуальних документів.

Контрольні запитання до теми :

1. Поняття, основне призначення та завдання інтерв'ювання.
2. Підготовчий етап (підготовку до інтерв'ювання).
3. Встановлення першого психологічного контакту з клієнтом (II етап інтерв'ювання).
4. З'ясування життєвої проблеми, з якою клієнт звернувся до правника клініки (III етап інтерв'ювання).
5. Завершення інтерв'ю (IV етап інтерв'ювання).
6. Поняття, завдання та структура консультування.
7. Стилi побудови взаємовідносин між клієнтом та правником і їх коротка характеристика.
8. Стадії підготовки студента-консультанта до консультування в умовах юридичної клініки (коротка характеристика).
9. Письмовий консультативний висновок : поняття, вимоги до написання та структура.
10. Особливості складання проектів процесуальних та інших документів.

Практичні завдання:

Завдання № 1

Написати декілька речень як відповідь на запитання: Усна або письмова консультація юриста. Що вибрати? Плюси і мінуси письмової консультації юриста.

Завдання № 2

Скласти документи:

1. Письмовий консультативний висновок.
2. Позовну заяву (на ваш вибір).

ТЕМА № 7. ПРЕДСТАВНИЦТВО ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ КЛІЄНТА

ПЛАН ЗАНЯТТЯ:

1. Теоретичні засади представництва клієнта.
 - 1.1. Конституційне провадження.
 - 1.2. Провадження у цивільному, господарському та адміністративному судочинстві.
 - 1.3. Кримінальне провадження.
2. Особливості представництва інтересів клієнта в органах державної влади, місцевого самоврядування, перед фізичними і юридичними особами.
3. Альтернативні способи вирішення спорів. Медіація.
4. Міжнародна практика застосування медіації свідчить.

Контрольні запитання до теми:

1. Представництво як форма правничої допомоги в юридичній клініці.
2. Поняття процесуального та непроцесуального представництва.
3. Хто може бути представником та підтвердження його повноваження, а також особи, які не можуть бути представниками.

4. Характеристика конституційного провадження.
5. Характеристика провадження у цивільному, господарському та адміністративному судочинстві.
6. Характеристика кримінального провадження.
7. Коротко охарактеризуйте особливості представництва інтересів клієнта в органах державної влади, місцевого самоврядування, перед фізичними і юридичними особами.
8. Поняття, переваги та система альтернативного вирішення спорів (АВС).
9. Переговори (negotiation) як процедура альтернативного врегулювання спору.
10. У чому полягає альтернативний спосіб розгляду - арбітраж (третейське судочинство).
11. Медіація як метод вирішення спорів.
12. Міжнародна практика застосування медіації.

Практичні завдання:

Завдання № 1

Скласти схему на тему: “Альтернативні способи вирішення спорів”.

Завдання № 2

Скласти таблицю:

Хто може бути представником та підтвердження його повноваження

№	Особа, яка може бути представником	Документ, що підтверджує повноваження
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

Завдання № 3

Скласти: Скласти довіреність на представництво інтересів фізичної особи в органах державної влади та місцевого самоврядування.

ТЕМА № 8 . НАДАННЯ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ ЮРИДИЧНИМИ КЛІНІКАМИ У РІЗНИХ КАТЕГОРІЯХ СПРАВ

ПЛАН ЗАНЯТТЯ:

1. Правнича допомога у протидії домашньому насильству.
2. Правнича допомога у системі пенітенціарних установ.
3. Правнича допомога у захисті прав біженців і внутрішньо переміщених осіб.
4. Правнича допомога у захисті прав військовослужбовців та членів їх сімей.

Контрольні запитання до теми:

1. У чому полягає надання правничої допомоги у протидії домашньому насильству?
2. Охарактеризуйте особливості правничої допомоги у системі пенітенціарних установ.
3. Правові аспекти допомоги у захисті прав біженців і внутрішньо переміщених осіб.
4. Особливості правничої допомоги у захисті прав військовослужбовців та членів їх сімей.
5. Перспективи професійної спеціалізації діяльності юридичних клінік в Україні.
6. Міжнародний досвід спеціалізації юридичних клінік.

Практичні завдання:

Завдання № 1

Скласти схему: Особи, які не можуть вважатися біженцями.

Завдання № 2

Скласти таблицю: Надання правової допомоги юридичними клініками у різних категоріях справ.

№	Категорії	Особливості надання правової допомоги
1.		
2.		
3.		
4.		

Завдання № 3

Підготувати доповідь (від 10 речень) на тему : Як Стамбульська конвенція допоможе системі БПД захищати права постраждалих від домашнього насильства?

3. САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Підготовка до семінарських занять допомагає глибше вивчити основні теми дисципліни “Юридична клінічна освіта”, а самостійна робота сприяє кращому засвоєнню матеріалу, формуванню у них навичок та вмінь одержувати додаткові знання та оволодіти вмінням самостійно працювати з Конституцією України, законами, іншими нормативно-правовими актами та спеціалізованою літературою.

Самостійна робота здійснюється у таких формах:

- виконання домашніх завдань;
- складання схем, таблиць з тем курсу “Юридична клінічна освіта”;
- складання процесуальних документів;
- робота як з нормативними актами внутрішнього законодавства, так і з міжнародними актами, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України, та іншими міжнародними актами, а також тлумачення їх відповідно до конкретних обставин;
- доопрацювання матеріалів лекції шляхом пошуку додаткової спеціалізованої літератури та опрацювання нормативно-правових актів;
- робота в інформаційних мережах;
- опрацювання додаткової спеціалізованої літератури;
- складання конспектів тем, що виносяться на самостійне вивчення.

Підготовка до семінарських занять передбачає вирішення ситуаційних задач з відповідної теми. Вирішення ситуаційних задач передбачає ретельне вивчення всіх питань семінарського заняття, ознайомлення з рекомендованою літературою, опрацювання та детальний аналіз нормативних джерел з відповідної теми.

Розглядаючи конкретне завдання, необхідно дослідити всі обставини казусу і чітко відповісти на поставлені після завдання питання. Відповіді мають носити розширений та обґрунтований характер, обов’язково із посиланням на норми того чи іншого нормативного акту, а також на монографічне або навчально-методичне джерело, яке використовувалося.

Складаючи схеми чи таблиці, необхідно ознайомитися зі всіма матеріалами відповідної теми, опрацювати нормативно-правові акти та іншу спеціалізовану літературу. Виклад матеріалу в схемах та таблицях повинен бути стислим, максимально інформованим. Текстову інформацію, що подано в схемах та таблицях, потрібно ретельно перевірити на відсутність орфографічних, граматичних чи стилістичних помилок. Схеми, таблиці мають бути подані на електронному носії та у роздрукованому вигляді, а також можуть бути у письмовій формі.

4. ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Однією з форм організації навчального процесу в умовах кредитно-модульної системи є індивідуальна робота здобувачів освіти.

Індивідуальна робота студентів з навчальної дисципліни “Юридична клінічна освіта” може включати:

- написання наукових статей, тез наукових доповідей, рефератів та їх презентація на семінарських заняттях;
- участь у студентських конференціях, конкурсах, олімпіадах, наукових засіданнях, науково-практичних семінарах, колоквіумах тощо;
- участь у роботі та діяльності юридичної клініки ННП НУВГП;
- анотацію прочитаної додаткової літератури з навчальної дисципліни, бібліографічний опис літератури;
- зібрання постатейного матеріалу та письмовий аналіз законодавства України;
- розробка мультимедійних презентацій у вигляді спеціально підготовленого слайд-шоу, де матеріал подається у вигляді схем, діаграм, статистичних даних тощо.

Вибір видів індивідуальної роботи здійснюється студентом за власними інтересами та попереднім узгодженням з викладачем. Тематику та форму індивідуальної роботи студент отримує на початку навчального року і здає роботу у визначені строки. Організацію, контроль та оцінювання якості виконання індивідуальної роботи студентів здійснює науковий керівник. Індивідуальна робота подається на кафедру для перевірки до початку екзаменаційної сесії.

Теми для написання рефератів

(есе, наукових статей, тез наукових доповідей, презентацій)

1. Сучасні підходи щодо розуміння діяльності юридичної клініки вищого навчального закладу.
2. Модель функціонування сучасної української юридичної клініки вищого навчального закладу.
3. Юридична клініка вищого навчального закладу: передумови виникнення.
4. Еволюція розвитку юридичного клінічного руху в європейських державах та Україні.
5. Специфіка діяльності юридичних клінік.
6. Україна: сучасний стан юридичної клінічної освіти.
7. Процес формування юридичного клінічного руху.
8. Пропозиції вдосконалення діяльності юридичних клінік в Україні.
9. Консультант як суб'єкт діловодства та документування в юридичній клініці.
10. Основи сучасного діловодства та його функції.
11. Методичний базис діловодства та документування юридичної клініки.
12. Загальні уявлення про етику. Професійна етика юриста.
13. Учасники юридичної клініки: проблематика взаємовідносин.
14. Професійна та загальна етика юриста. Співвідношення.
15. Пропозиції вдосконалення діяльності юридичних клінік в Україні.
16. Безоплатна первинна та вторинна правова допомога: поняття та співвідношення.
17. Інноваційні методи надання первинної правової допомоги.
18. Юридичне консультування як напрям діяльності правових громадських приймалень, юридичних клінік.
19. Загальна характеристика чинних нормативно-правових актів у сфері юридичного консультування.
20. Правове регулювання представництва інтересів клієнта.
21. Позасудова медіація.
22. Перспективи професійної спеціалізації діяльності юридичних клінік.

23. Окремі проблеми надання безоплатної правової допомоги у кримінальному провадженні.

24. Надання безоплатної правової допомоги засудженим особам в Україні.

25. Особливості надання безоплатної правової допомоги в умовах воєнного стану в Україні.

Тези доповіді повинні бути обсягом 2-5 сторінок тексту та набрані у редакторі Microsoft Word (LibreOffice Writer) шрифтом Times New Roman, розмір шрифту 14, інтервал між рядками одинарний. Формат аркуша - А4. Параметри сторінки: ліве поле - 2.0 см, праве - 2.0 см, верхнє - 2.0 см, нижнє - 2.0 см. Сторінки без нумерації. Назва доповіді друкується великими літерами, шрифт жирний, без нахилу та підкреслювань, по центру аркуша, без переносів, відокремлюється від тексту одним вільним рядком зверху та знизу.

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ТЕМА № 1. ПОНЯТТЯ ТА ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІКИ

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Бігун В. С. Юридична професія та освіта. Досвід США у порівняльній перспективі. Київ: Видавнича організація “Юстиніан”, 2006. 272 с.
3. Галай А. О. Юридична клініка як суб’єкт адміністративних правовідносин. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 4. С. 66–73.
4. Дубчак Н. С. Класифікація юридичних клінік: загальнотеоретичний аналіз. *Вісник Академії адвокатури України*. 2012. № 3. С. 24–28.
5. Слов В. А. Готувати юристів, а не “випускників юридичних вузів”. *Юридичний вісник України*. 2003. № 34. 23 с.
6. Слов В. А. Актуальні питання нормативного забезпечення “юридичних клінік” України. *“Відкритий світ”*. 2004. №1. 25 с.
7. Слов В. А., Молібог С. І., Павленко Д. Г. Юридична клініка : навчальний посібник. Київ : Школяр, 2004. 125 с.
8. Копиленко О. Проблеми юридичної освіти в Україні в контексті Болонського процесу / *Стан, проблеми та перспективи інтеграції України у європейський освітній і науковий простір*: Матеріали ІХ міжнародної наукової конференції, 12-15 квітня 2005 року. Ужгород (Україна). Сніна (Словаччина) / Упорядкування Х. М. Олексика. Ужгород, 2005. С. 17–20.
9. Лоджук М. Т. Юридичні клініки в Україні: освіта та правова допомога: монографія. Одеса: Фенікс, 2015. 328 с.
10. Молібог С., Павленко Д., Даррел Браун. Юридична клініка. Київ : Центр комерційного права, 2002. 125 с.
11. Шевченко А. Історія виникнення юридичних клінік. Хрестоматія юридичної клінічної освіти : Збірка текстів для читання : навчальний посібник / Авт.-укл. А. О. Галай. Київ : Асоціація юридичних клінік України, 2010. 418 с.

ТЕМА № 2. ЮРИДИЧНІ КЛІНІКИ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ЮРИСТІВ В УКРАЇНІ

1. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Берлач А. І., Карпенко Д. О., Ковальський В. С. Правознавство: підручник, за редакцією Копейчикова В. В., Колодія А. М. Київ : Юрінком Інтер, 2004. 752 с.
3. Ващук О. Л. Посібник для консультанта юридичної клініки / О. П. Ващук, Р. Ю. Гера. Львів : ПАІС, 2008. 248 с.
4. Галай А. О. Організаційна та управлінська модель юридичної клініки в Україні: забезпечення якісного функціонування : навчальний посібник / А. О. Галай, В. В. Стаднік. Київ : Атіка, 2005. 280 с.
5. Галай А. О. Основні навчальні компоненти юридичної клінічної освіти: шляхи впровадження клінічного спецкурсу та практики студентів у навчальній процес вищих навчальних закладів в Україні : навчальний посібник. Київ : КНТ, 2009. 96 с.
6. Келемен Р. Ю. Роль юридичної клініки в професійній підготовці майбутніх фахівців з правознавства. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології*. 2017. № 5. С. 114–127.
7. Завальна Ж. В. Професійні навички юриста : навчальний посібник / Завальна Ж. В., Старянський М. В. Суми : ВТД “Університетська книга”, 2006. 160 с.

8. Кравчук М. В. Теорія держави і права (опорні конспекти): навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Тернопіль : ТзОВ “Тернограф”, 2013. 608 с.
9. Міловська Н. В. Юридичні клініки у системі практичної підготовки фахівців у галузі права. *Нове українське право*. 2021. № 4. 178 с.
10. Молдован В. В. Юридична клініка: навчальний посібник / В. В. Молдован, Р. С. Кацавець. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 224 с.
11. Рабінович П. Сутність праворозуміння. *Право України*: Юридичний журнал, 2007. № 9. С. 3–7.
12. Положення “Про юридичну клініку Навчально-наукового інституту права Національного університету водного господарства та природокористування”. Рівне, 2021.

ТЕМА № 3. ДІЛОВОДСТВО ТА ДОКУМЕНТУВАННЯ У ЮРИДИЧНІЙ КЛІНЦІ

1. Про затвердження Правил організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях: Наказ Міністерства юстиції України, документ z0736-15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15#Text> (дата звернення: 01.10.2022р.).
2. Білоусов Ю. В. Виконавче провадження: навчальний посібник. Київ : Прецедент, 2005. 192 с.
3. Галай. А. О., Стадник В. В. Організаційна та управлінська модель Юридичної Клініки в Україні: забезпечення якісного функціонування: навчальний посібник. Київ : Атіка, 2005. 124 с.
4. Слов В. А., Молібог С. І., Павленко Д. Г. Юридична клініка : навчальний посібник. Київ : “Школяр”, 2004. 315 с.
5. Комова М. В. Діловодство: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Львів : Тріада плюс; Київ : Алерта, 2011. 217 с.
6. Охотнікова О. М., Удод М. В., Шевчук С. С. Правові основи справочинства в державному управлінні : навчальний посібник для студентів денної, вечірньої та заочної форми навчання вищих навчальних закладів / За загальною редакцією О. М. Охотнікової. Донецьк, 2010. 336 с.
7. Палеха Ю. І., Леміш Н. О. Історія діловодства (документознавчий аспект) : навчальний посібник. Київ : Видавництво Ліра К, 2011. 328 с.
8. Перунова О. М. Деякі аспекти документування у процесуальній формі цивільного судочинства. *Форум права*. 2015. № 1. С. 245–249.

ТЕМА № 4. ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА У ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012. № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради*. 2013. № 27. Ст. 282.
2. Правила адвокатської етики : 3’їзд адвокатів України, документ n0001891-17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>. (дата звернення: 05.10.2022 р.).
3. Бандурка О. М. Юридична деонтологія: підручник для вищих закладів освіти МВС України / О. М. Бандурка, О. Ф. Скакун; Національний університет внутрішніх справ. Харків : Видавництво Національного університету внутрішніх справ, 2002. 336 с.
4. Бліхар В. С. Професійна етика юриста : підручник / В. С. Бліхар; Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2016. 357 с.
5. Бралатан В. П., Гуцаленко Л. В., Здирко Н. Г. Професійна етика: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 251 с.
6. Гусарев С. Д., Тихомиров О. Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності) : навчальний посібник. Київ : Знання, 2006. 488 с.

7. Лозовой В. О., Петришин О. В. Професійна етика юриста. Харків : Право, 2004. 176 с.
8. Сливка С. С. Юридична деонтологія: правнича етика. Професійна культура : підручник. Львівський державний університет внутрішніх справ. Київ : Атіка, 2006. 295 с.
9. Фіолевський Д. П. Юридична етика: підручник. Київ : Алерта, 2011. 288 с.
10. Цирфа Г. О. Юридична деонтологія: навчальний посібник для дистанційного навчання. Відкритий міжнародний університет розвитку людини “Україна”. Київ : Університет “Україна”, 2004. 209 с.
11. Чупринський Б. О. Філософсько-правові аспекти формування професійної культури майбутніх юристів: монографія. Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк : Захарчук В. В., 2012. 140 с.

ТЕМА № 5. ПРАВО НА БЕЗОПЛАТНУ ПРАВОВУ ДОПОМОГУ В СИСТЕМІ ОСНОВНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08.07.2011 № 3671-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 16. Ст. 146.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ, Протокол від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення 19.10.2022 року).
5. Банчук О. А., Демкова М. С. Правова допомога: Зарубіжний досвід та пропозиції для України. Київ: Факт, 2004. 504 с.
6. Джуська А. В. Конституційне право особи на правову допомогу: методологія дослідження / А. В. Джуська. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України, 2014. № 3. С. 38.
7. Коптев Є. Формування в Україні системи безоплатної правової допомоги. *Вісник пенсійного фонду України*. 2006. № 6. С. 20.
8. Личко В. С. Поняття та види правової допомоги. *Актуальні проблеми держави і права*. 2009. С. 419-425.
9. Наливайко В. С., Таращук О. В. Поняття та значення правової допомоги в Україні. *Юриспруденція: теорія і практики*. 2009. № 2. С.17–23.
10. Роджер Сміт Міжнародні стандарти надання правової допомоги: порівняльний аналіз. Київ: ТОВ “Юридична газета”, 2016. № 12 (510).

ТЕМА № 6. МЕТОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ НАДАННЯ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ

1. Бідюкова М. С., Колесник М. О., Соловійова Л. М. Особливості роботи з клієнтом, який потребує допомоги в кримінальній справі : навчальний посібник. Суми, 2006. 125 с.
2. Василенко М. Є. Структурогенез професійних особливостей юридичного консультування. *Науковий Вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2013. № 6-2. С. 20–25.
3. Єлов В. А. Формування окремих професійних навичок роботи з клієнтом у студентів юридичних факультетів: навчальний посібник для студентів та викладачів юридичних вузів, практикуючих правників. Луцьк : РВВ “Вежа” Волинського державного університету імені Лесі Українки, 2004. 278 с.

4. Козюбра М. І. Загальна теорія права : підручник. За загальною редакцією Козюбри М. І. Київ: Ваіте, 2018. 238 с.
5. Молдован В. В., Кацавець Р. С. Юридична клініка : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 224 с.
6. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави : навчальний посібник. Львів : Край, 2007. 255 с.
7. Савчин М. В., Менджул М. В., Навроцький В. В. Основи юридичної клінічної практики : навчально-методичний посібник. Ужгород : “Видавництво Олександра Гаркуші”, 2007. 68 с.
8. Самолюк В., Фурманчук О., Зінчук Д. Юридична практика: основи ефективного консультування : Навчально-методичний посібник. Острог : Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2006. 128 с.
9. Сущенко В. М. Правнича клінічна освіта в Україні : навчальний посібник / за загальною редакцією В. М. Сущенка. Київ : Ваіте, 2020. 274 с.

ТЕМА № 7. ПРЕДСТАВНИЦТВО ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ КЛІЄНТА

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017 № 35. Ст. 376.
4. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 № 3460 -VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2022. № 7. Ст. 51.
5. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 № 1798-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 6. Ст. 56.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984. № 8073-X. *Відомості Верховної Ради України*. 1984. № 51. Ст. 1122.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88.
8. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004, № 40-41, 42. Ст.492.
9. Білик Т., Гаврилюк Р., Городиський І. та інші Медіація у професійній діяльності юриста: посібник, за редакцією Наталі Крестовської, Луїзи Романадзе. Одеса : “Екологія”, 2019. 454 с.
10. Слов В. А., Молібог С. І., Павленко Д. Г. Юридична Клініка : навчальний посібник. Київ: Школяр, 2004. 315 с.
11. Лоджук М. Т. Юридичні клініки в Україні: освіта та правова допомога : монографія / М. Т. Лоджук. Одеса: Фенікс, 2015. 143 с.
12. Молдован В.В., Кацавець Р. С. Юридична клініка: Навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 224 с.
13. Сущенко В. М. Правнича клінічна освіта в Україні : навчальний посібник / за загальною редакцією В. М. Сущенка. Київ : Ваіте, 2020. 274 с.

ТЕМА № 8 . НАДАННЯ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ ЮРИДИЧНИМИ КЛІНІКАМИ У РІЗНИХ КАТЕГОРІЯХ СПРАВ

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

3. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35.
4. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: закон України від 08.07.2011 № 3671-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 16. Ст.146.
5. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 № 2011-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 15. Ст. 190.
6. Банчук О. А., Демкова М. С. *Правова допомога: Зарубіжний досвід та пропозиції для України : навчальний посібник*. Київ : Факт, 2004. 504 с.
7. Галай А. О., Галай В. О., Головка Л. О., Муранова В. В. та інші *Міжнародний досвід попередження та протидії домашньому насильству*. Київ : КНТ, 2014. 160 с.
8. Галай А. О., Галай В. О., Муранова В. В., Федоровська Н. В. *Практичне право: на попередження насильства в сім'ї: пілотний інтерактивний курс*. Київ : ГО "Київський правозахисний альянс", 2016. 100 с.
9. Галай А. О. *Пенітенціарна юридична клініка : науковий вісник ІКВС*, 2014. №1 (5). С. 5-6.
10. Єлов В. А., Молібог С. І., Павленко Д. Г. *Юридична Клініка : навчальний посібник*. Київ: Школяр, 2004. 315 с.
11. Молдован В.В., Кацавець Р. С. *Юридична клініка : навчальний посібник*. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 224 с.
12. Сущенко В. М. *Правнича клінічна освіта в Україні : навчальний посібник / за загальною редакцією В. М. Сущенка*. Київ : Ваіте, 2020. 274 с.